

DOI 10.14746/ssp.2023.2.12

Katarzyna MACIEJEWSKA-MIESZKOWSKA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0003-1623-8788

Eskalacja wojny w Ukrainie jako czynnik determinujący poczucie zagrożenia bezpieczeństwa Polski w ocenie społecznej

Streszczenie: Wojna hybrydowa, od której rozpoczęła się w 2014 r. agresja Rosji na Ukrainę stała się punktem zwrotnym w ocenie zagrożenia bezpieczeństwa Polski. Jej konsekwencje, z aneksją Krymu i zajęciem południowo-wschodnich terenów Ukrainy na czele, a następnie eskalacja konfliktu do pełnowymiarowej wojny wpłynęły zasadniczo na zaangażowanie się Polaków w pomoc Ukrainie. Celem artykułu jest ukazanie ewolucji opinii Polaków w zakresie bezpieczeństwa Polski i związanego z tym wsparcia Ukrainy w wyniku eskalacji wojny w 2014 r. i 2022 r. Jako hipotezę przyjęto, że pełnowymiarowy atak Rosji na Ukrainę, który spowodował wśród Polaków wzrost poczucia zagrożenia bezpieczeństwa Polski przełożył się na społeczny wzrost poparcia dla zaostrzenia ograniczeń w relacjach z Rosją i pogłębienia pomocy Ukrainie. W ramach analizy badawczej zastosowane zostały następujące metody: opisowa, porównawcza oraz analiza danych zastanych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo państwa, Polacy, wojna w Ukrainie

Wprowadzenie

Wprzededniu ataku hybrydowego Rosji na Ukrainę, w grudniu 2013 r., 70% ankietowanych Polaków uważało Polskę za państwo bezpieczne do życia, a 74% twierdziło w tym czasie, że bezpieczeństwo (Kaczmarek, Łepkowski, Zdrodowski, 2008, s. 14; Pawłowski, Zdrodowski, Kuliczkowski, 2020, s. 8) Polski nie jest zagrożone (Komunikat, 18/2014, s. 1, 9). Należy jednak pamiętać, że stan bezpieczeństwa oraz jego odczucie są zjawiskami zmiennymi, dynamicznymi, a także uwarunkowanymi szeregiem czynników i okoliczności, które w sposób zasadniczy wpływają na postrzeganie i ocenę zarówno gwa-

rantów bezpieczeństwa, jak i przyczyn go destabilizujących (Koziej, 2006, s. 7). Tuż przed agresją Rosji na Ukrainę w 2013 r. jako główne fundamenty bezpieczeństwa państwa (Kitler, 2011; Wiśniewski, 2013) respondenci wskazywali posiadanie nowoczesnej armii (83%), członkostwo w sojuszu militarnym, np. NATO (81%) oraz wysoki poziom rozwoju gospodarczego (79%). Znamienne, że pomimo zaistniałego konfliktu za wschodnią granicą Polacy nie zmienili poglądów w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa (Sulowski, 2009; Wojtaszczyk, 2009). W kwietniu 2014 r., po aneksji Krymu przez Rosję, 70% badanych nadal postrzegało Polskę jako bezpieczne miejsce do życia, a w maju 2022 r. tego zdania było 83% (Komunikat, 76/2022, s. 2). Inaczej zaczęły się kształtować natomiast poglądy Polaków w kwestii bezpieczeństwa zewnętrznego państwa oraz obawy związane z wybuchem wojny. W marcu 2014 r. 72% badanych uważało, że konflikt w Ukrainie zagraża bezpieczeństwu Polski.

Celem artykułu jest ukazanie ewolucji opinii Polaków w zakresie bezpieczeństwa Polski i związanego z tym wsparcia Ukrainy w wyniku eskalacji wojny w 2014 i 2022 roku. Jako hipotezę przyjęto, że pełnowymiarowy atak Rosji na Ukrainę, który spowodował wśród Polaków wzrost poczucia zagrożenia bezpieczeństwa Polski, przełożył się na społeczny wzrost poparcia dla zaostrzenia ograniczeń w relacjach z Rosją i pogłębienia pomocy Ukrainie. W ramach analizy badawczej zastosowane zostały następujące metody: opisowa, porównawcza oraz analiza danych zastanych.

Zmiana w ocenie rangi zaistniałego konfliktu

Dla 7% badanych Polaków sytuacja w Ukrainie w 2014 r. była najważniejszym wydarzeniem dla Polski. Zwracano uwagę przede wszystkim na takie aspekty jak: toczącą się wojnę, aneksję Krymu, ale również na konsekwencje gospodarcze „dla Polski będące następstwem wprowadzenia sankcji wobec Rosji – spadek naszego eksportu (zwłaszcza produktów rolnych) do tego kraju oraz na bardzo osłabioną gospodarczo Ukrainę. W tym kontekście mówiono również o gwarancjach bezpieczeństwa dla Polski ze strony Stanów Zjednoczonych, o których wspominał prezydent Barack Obama podczas wizyty w naszym kraju, a przy kilku innych okazjach – także sekretarz stanu USA John Kerry” (Komunikat, 4/2015, s. 1).

Dla 36% ankietowanych Polaków konflikt ten był najważniejszym wydarzeniem dla świata. Znamienne jest, że w celu jego nazwania używano różnych określeń, co było prawdopodobnie wynikiem tego, że miał on charakter hybrydowy (Skoneczny; Kleczkowska, 2015). Powodowało to, zwłaszcza w jego początkowej fazie, m.in. trudny do określenia i niejednoznaczny próg działań zbrojnych, ale również utrudniało atrybucję za zaistniały konflikt. Respondenci mówili zatem w badaniach „o aneksji Krymu, konflikcie rosyjsko-ukraińskim czy też o agresywnej polityce prezydenta Rosji Władimira Putina. W związku z sytuacją na Ukrainie wspomniano jeszcze wydarzenia na kijowskim Majdanie oraz zestrzelenie malezyjskiego samolotu przez prorosyjskich separatystów (po 1%). Z kryzysem za naszą wschodnią granicą łączą się również przejawy międzynarodowej solidarności i wprowadzenie sankcji gospodarczych przeciwko Rosji jako odpowiedź na jej agresywną politykę wobec Ukrainy (kolejne 3%). Łącznie zatem ponad dwie piąte ankietowanych (41%) wymieniło wydarzenia związane z kryzysem na Ukrainie jako najważniejsze w ubiegłym roku [2014 r. KMM]” (Komunikat, 4/2015, s. 3).

Mając na uwadze fakt, że eskalacja konfliktu w Ukrainie w lutym 2022 r. przyjęła formę pełnowymiarowej agresji zbrojnej, a jej skala i zasięg spowodowały zaangażowanie społeczności międzynarodowej, w tym organizacji międzynarodowych udzielających wsparcia Ukrainie, ranga trwającej od 2014 r. wojny wzrosła. Przyczynił się do tego fakt, że jej rozwinięcie wywołało zdecydowanie większe skutki negatywne w skali globalnej niż miało to miejsce w 2014 r. Wśród tych, które zmieniły sposób postrzegania ataku Rosji na Ukrainę należy wymienić m.in. zaistniałe w jej wyniku kryzysy (np. uchodźczy, humanitarny, żywnościowy, energetyczny) odczuwalne nie tylko w państwach sąsiadujących z Ukrainą, ale również wpływające na bezpieczeństwo globalne. Wojna w Ukrainie determinuje też w Polsce i na poziomie międzynarodowym wzrost poczucia zagrożenia rozszerzeniem się konfliktu na inne państwa europejskie, w tym należące do NATO, co skutkowałoby uruchomieniem art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. W kontekście eskalacji agresji zbrojnej podejmowane jest również zagadnienie prawdopodobnego użycia przez Rosję broni atomowej. Na początku marca 2022 r. 77% respondentów obawiało się, że Rosja może jej użyć wobec Ukrainy, 65% że wobec Polski i niewiele mniej bo 62%, że wobec innych członków NATO (Komunikat, 38/2022, s. 5).

Dla Polaków punktem szczególnie istotnym w podejściu do wojny stała się fala uchodźców, jaka napłynęła gwałtownie do Polski w pierwszych dniach agresji. Wg danych przedstawionych przez Straż Graniczną w okresie od 24.02.2022 do 29.06.2022 r. odprawiono na przejściach granicznych na kierunku z Ukrainy do Polski 4,408 mln osób, z czego tylko w czasie pierwszego miesiąca konfliktu 2,2 mln (SG, 2022). Skala tego zjawiska była w Europie największa od zakończenia II wojny światowej. Zaledwie w ciągu miesiąca Polska przyjęła więcej osób niż UE w czasie kryzysu imigracyjnego w całym 2015 r. (1,83 mln). To jakie niesie za sobą konsekwencje sytuacja w Ukrainie oraz jakie są z tym związane zagrożenia dla państwa przyfrontowego i jego obywatele unaoczniała również śmierć dwóch polskich obywateli w miejscowości Przewodów, którzy zginęli w wyniku eksplozji rakiety.

Postrzeżenie bezpieczeństwa Polski przez pryzmat wydarzeń w Ukrainie w 2014 r.

Wyniki ankiet przeprowadzonych na przestrzeni 2014 r. wykazały, że nasilenie się walk w Ukrainie spowodowało u ankietowanych wzrost poczucia zagrożenia bezpieczeństwa Polski (zob. tabela 1) oraz obawy o zaburzenie ładu ogólnoeuropejskiego (72%) i generalnie o pokój na świecie (61%) (Komunikat, 134/2014, s. 3–4; Komunikat, 119/2014, s. 2). Warto zaznaczyć, iż sytuacja w Ukrainie wywołała obawy o bezpieczeństwo własnego państwa, nie tylko u Polaków, ale także wśród Słowaków (57%), Czechów (50%) i Węgrów (48%) (Komunikat, 59/2014, s. 1), co wskazuje, że konflikt był postrzegany również przez inne nacje jako czynnik mogący doprowadzić do destabilizacji sytuacji w Europie.

Jednocześnie pomimo swych obaw Polacy zdecydowanie wskazywali (w lutym i marcu 2014 r.), że Polska powinna wspierać prodemokratyczne działania Ukrainy, a następnie jej nowopowstałego rządu, ale tylko wraz z innymi państwami Unii Europejskiej (zob. wykres 1 i 2).

W kontekście odczuwanego przez Polaków wzrostu poczucia zagrożenia bezpieczeństwa należy zauważyć, że „Wśród badanych deklarujących ogólne poczucie zagrożenia zdecydowana większość wyraża obawy, że sytuacja na Ukrainie wpłynie na polską gospodarkę (92%) oraz na stan bezpieczeństwa energetycznego (83%). Większość z nich obawia się także wojny, która może się rozprzestrzenić na terytorium Polski (59%).

Tabela 1

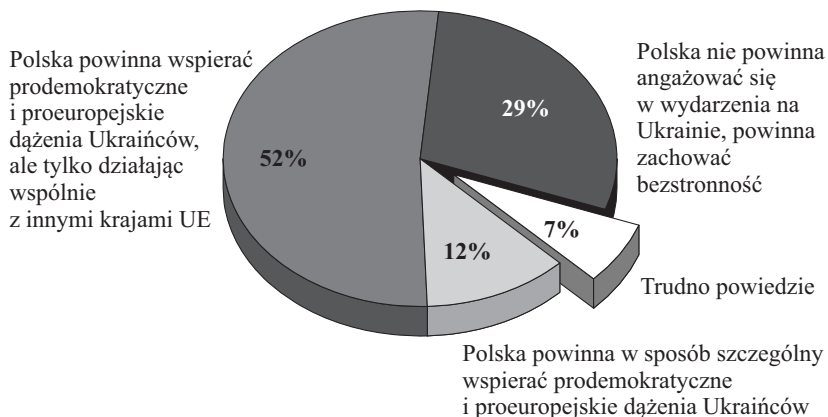
Poczucie zagrożenia bezpieczeństwa Polski

Czy, Pana(i) zdaniem, sytuacja na Ukrainie zagraża bezpieczeństwu Polski czy też nie?	Odpowiedzi respondentów według terminów badań																	
	II 2014	III 2014	IV 2014	V 2014	VI 2014	VIII 2014	IX 2014	X 2014	XI 2014									
	w procentach																	
Zdecydowanie tak	5	30	28	72	15	61	14	52	9	49	28	78	29	78	19	67	19	69
Raczej tak	25	44	46	38	38	33	32	40	40	50	50	49	49	48	48	50	50	50
Raczej nie	50	60	22	24	27	33	32	39	36	42	14	16	17	19	24	28	24	25
Zdecydowanie nie	10	2	2	2	6	6	7	6	6	2	2	2	2	4	4	1	1	1
Trudno powiedzieć	10	4	4	4	9	6	9	9	9	6	6	3	3	5	5	6	6	6

Źródło: Komunikat z badań nr 164/2014, *Poczucie zagrożenia i zainteresowanie sytuacją na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, grudzień 2014, s. 4.

Wykres 1. Postawa Polski wobec wydarzeń na Ukrainie w lutym 2014 roku

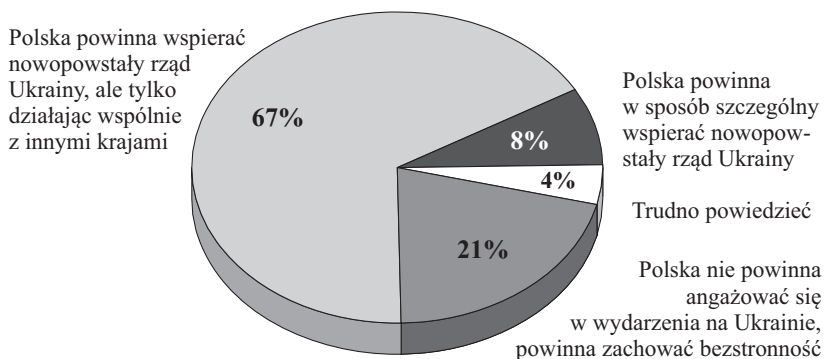
JAK, PANA(I) ZDANIEM, POWINNA ZACHOWYWAĆ SIĘ POLSKA WOBEC WYDARZEŃ NA UKRAINIE? KTÓRA Z OPINII JEST PANU(I) NAJBLIŻSZA

Źródło: Komunikat z badań nr 21/2014, *Stosunek do protestów na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, luty 2014, s. 5.

Wykres 2. Postawa Polski wobec wydarzeń na Ukrainie w marcu 2014 roku

JAK, PANA(I) ZDANIEM, POWINNA ZACHOWYWAĆ SIĘ POLSKA WOBEC WYDARZEŃ NA UKRAINIE? KTÓRA Z OPINII JEST PANU(I) NAJBLIŻSZA?

Źródło: Komunikat z badań nr 35/2014, *Polacy o sytuacji na Ukrainie w czasie krymskiego kryzysu*, CBOS, Warszawa, marzec 2014, s. 4.

Jednak co trzeci badany deklarujący poczucie zagrożenia (30%) twierdzi, że obecnie nie istnieje niebezpieczeństwo militarne. Tak więc z jednej strony nie wszyscy zatroskani generalnie o bezpieczeństwo Polski uważają, że groźba bezpośredniej agresji na nasz kraj jest realna, z drugiej zaś strony większość badanych nieobawiających się o bezpieczeństwo Polski uważa, że sytuacja na Ukrainie zagraża naszej gospodarce (68%) i bezpieczeństwu energetycznemu (56%)” (Komunikat, 144/2014, s. 6). Obawy dotyczące polskiej gospodarki były związane z sankcjami gospodarczymi, jakie UE nałożyła na Rosję, która w odpowiedzi na to wprowadziła własne ograniczenia w handlu m.in. z członkami wspólnoty europejskiej, w tym z Polską. Jednocześnie pomimo zaistniałych obaw 64% badanych popierało nałożone sankcje, chociaż większość (63%) nie wierzyła w ich skuteczność (Komunikat, 119/2014, s. 6; Komunikat, 84/2015, 3–5). Wśród działań, które powinna zastosować społeczność międzynarodowa by wspomóc rozwiązanie konfliktu wymieniano:

- wywieranie nacisków dyplomatyczne na Rosję (79%);
- udzielanie pomocy finansowej nowemu rządowi Ukrainy (70%);
- zaostrzenie sankcji gospodarczych wobec Rosji (67%);
- dozbrojenie ukraińskiej armii, sprzedaż jej broni i sprzętu wojskowego (37%);
- wysłanie oddziałów wojskowych na Ukrainę (21%);
- złagodzenie sankcji gospodarczych nałożonych na Rosję (12%) (Komunikat, 134/2014, s. 6).

Większość Polaków (65%) nie akceptowała natomiast oddania Krymu Rosji jako sposobu na rozwiązanie konfliktu (Komunikat, 35/2014, s. 5).

Ponadto 73% respondentów było przekonanych, że wojna była inspirowana przez Rosję przy pomocy jej służb specjalnych (Komunikat, 78/2014, s. 2). Respondenci wyrazili też obawę (62%), że Rosja w najbliższej przyszłości będzie dążyć do odzyskania wpływów w Europie Środkowo-Wschodniej (Komunikat, 59/2014, s. 3), a jej roszczenia terytorialne nie ograniczą się do Ukrainy i doprowadzą do agresji w innych państwach, w których mieszka rosyjska mniejszość (57%) (Komunikat, 144/2014, s. 4). Wg 73% badanych wynikało to z tego, że prezydent W. Putin dążył do odbudowania mocarstwowości w formie z okresu ZSSR. Uczestniczący w badaniu Polacy w większości (81%) wyrażali również pogląd, że Rosji, niezależnie od historii Krymu, nie wolno było łamać prawa międzynarodowego i złożonych przez nią gwarancji jedności terytorialnej Ukrainy (78/2014, s. 7, 8). Co znamienne, w lipcu 2014 r. 48% badanych opowiedziało się po stronie zwolenników integralności te-

rytorialnej Ukrainy, a 42% nie sprzyjało żadnej ze stron konfliktu. Tylko 3% popierało zwolenników odłączenia wschodnich terytoriów Ukrainy.

Jedno z zasadniczych pytań, które pojawiło się wraz z zaostrzeniem się konfliktu dotyczyło tego: kto powinien zaangażować się w jego rozwiązanie? Odpowiadając na nie, podobnie jak we wcześniejszej kwestii podejmującej zagadnienie wsparcia dla działań prodemokratycznych, Polacy w kwietniu 2014 r. w pierwszym rządzie wskazywali na organizacje międzynarodowe ONZ i UE (zob. tabela 2). Natomiast Polskę jako indywidualnego aktora politycznego wymieniło 53% badanych, a Rosję jedynie 34%.

Tabela 2

**Kto powinien zaangażować się w rozwiązywanie problemów na Ukrainie
(kwiecień 2014 roku)**

Czy, Pana(i) zdaniem, poniższe organizacje i państwa powinny zaangażować się w rozwiązanie obecnych problemów Ukrainy?	Organizacja Narodów Zjednoczonych		Unia Europejska		Rosja		Stany Zjednoczone		Polska	
	w procentach									
Zdecydowanie tak	39	75	37	78	14	34	22	57	18	53
Raczej tak	36		41		20		35		35	
Raczej nie	12	17	11	16	28	57	22	35	23	40
Zdecydowanie nie	5		5		29		13		17	
Trudno powiedzieć	8		6		9		8		7	

Źródło: Komunikat z badań nr 54/2014, *O sytuacji na Ukrainie przed akcjami separatystów na wschodzie*, CBOS, Warszawa, kwiecień 2014, s. 4.

Oceniając stopień dotychczasowego zaangażowania społeczności międzynarodowej w rozwiązanie konfliktu w Ukrainie większość Polaków, we wrześniu 2014 r., uważała, że zarówno ONZ (67%), UE (64%), NATO (55%), jak i USA (52%) niedostatecznie spełniły w tym zakresie swoją rolę (Komunikat, 134/2014, s. 4). Jednocześnie można było zauważyć istotną zależność między atakiem na Ukrainę a stosunkiem Polaków do obecności Polski w strukturach NATO. Wynika z niej, że wydarzenia „na Ukrainie spowodowały wzrost poparcia dla członkostwa Polski w NATO – odsetek zwolenników obecności naszego kraju w tej organizacji wzrósł w ciągu dwóch miesięcy, od lutego do kwietnia [2014 r. KMM], z 52% do 81%, osiągając nienotowany wcześniej poziom. Zarem większość badanych (64%) opowiedziała się za – na ogół czasowym – zwiększeniem militarnej obecności NATO w Polsce. Majowe badanie

potwierdziło, że Polacy pokładają w członkostwie w tym sojuszu duże nadzieje. Zdaniem większości z nich (61%), Polska może być pewna zaangażowania sojuszników w ewentualną obronę naszych granic. Wątpliwości co do tego ma jednak więcej niż co czwarty badany (27%)” (Komunikat, 80/2014, s. 5–6).

Ocena bezpieczeństwa Polski przez pryzmat pełnowymiarowej wojny

Ponowny istotny wzrost poczucia zagrożenia wojną wśród Polaków można było zaobserwować na początku stycznia 2022 r., kiedy 70% respondentów wyraziło w tej kwestii swe obawy. Zaistniała tendencję należy łączyć ze zwiększoną liczbą przekazów medialnych na temat gromadzenia się wojsk rosyjskich i sprzętu wojskowego na granicy z Ukrainą, informacjami dotyczącymi wspólnych manewrów rosyjsko-białoruskich „Związkowa Stanowczość – 2022”, a także wypowiedziami i komentarzami liderów państw i organizacji międzynarodowych, polityków, dyplomatów oraz ekspertów z zakresu polityki międzynarodowej oraz bezpieczeństwa.

Do szczególnie istotnych w tym zakresie należy zaliczyć relacje medialne z przebiegu konsultacji w dniu 11.02.2022 r., w których udział wzięli m.in. prezydent USA Joe Biden, sekretarz generalny NATO Jens Stoltenberg oraz szefowa Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen. W czasie tego spotkania J. Biden przedstawił bieżące informacje wywiadowcze na temat prawdopodobnego terminu pełnowymiarowego ataku (przewidywanego na 16.02.2022 r.) Rosji na Ukrainę oraz scenariusza jego przebiegu (Drabik, 2022). Przypuszczenia te znalazły się w powszechnym przekazie medialnym i były szeroko komentowane jako realna prognoza nadchodzących wydarzeń. Jednocześnie coraz więcej państw zamykało lub przenosiło z Kijowa do Lwowa placówki dyplomatyczne, a także apelowało do swoich obywateli przebywających w Ukrainie o opuszczenie jej granic. Doniesienia te uwiarygadniały i potwierdzały realność eskalacji wojny toczącej się od 2014 r.

Momentem przełomowym w informowaniu opinii publicznej i jednocześnie niepozostawiającym złudzeń, co do intencji władz rosyjskich było wyemitowanie 21.02.2022 r. nagrania nadzwyczajnego posiedzenia Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, a następnie orędzia do narodu W. Putina, w którym poinformował o uznaniu niepodległości tzw. republik ludowych Donieckiej i Ługańskiej oraz podważył suwerenność

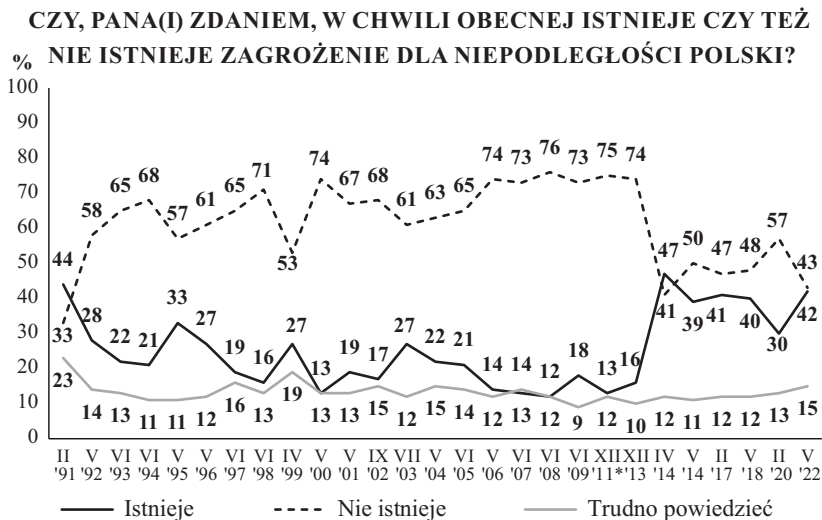
Ukrainy. W kolejnym orędziu nadanym w nocy z 23 na 24 lutego 2022 r. W. Putin ogłosił rozpoczęcie „wojskowej operacji specjalnej”.

Był to moment przełomowy także w poziomie zainteresowania Polaków sytuacją w Ukrainie, w okresie od 28 lutego do 10 marca 2022 r. 88% ankietowanych śledziło uważnie wydarzenia dotyczące wojny (Komunikat, 38/2022, s. 2). W tym czasie 85% Polaków uważało, że konflikt w Ukrainie zagraża bezpieczeństwu Polski (Komunikat, 86/2022, s. 2), w czerwcu wskaźnik ten spadł do 77%. Ponadto zaobserwowano następującą zależność między poczuciem zagrożenia dla niepodległości Polski a działaniami Rosji, respondenci „tym częściej wyrażają opinię o istnieniu w chwili obecnej zagrożenia dla niepodległości Polski, im silniej są przekonani, że wojna na Ukrainie zagraża bezpieczeństwu naszego kraju (od 43% w grupie badanych uważających, że wojna na Ukrainie raczej zagraża bezpieczeństwu Polski, do 66% wśród zdecydowanie o tym przekonanych). Przekonanie, że wojna na Ukrainie nie zagraża bezpieczeństwu Polski, wiąże się natomiast na ogół z opinią, iż w chwili obecnej niepodległość Polski nie jest zagrożona (80% odpowiedzi w tej grupie)” (Komunikat, 79/2022, s. 3). Należy zwrócić uwagę na ocenę zagrożenia niepodległości Polski w perspektywie ostatnich trzydziestu lat, także ona pozwala zauważyć korelację między napięciami w relacjach z Rosją a wzrostem obaw o niepodległość państwa (zob. wykres 3). Najgorzej kwestia ta była oceniana po aneksji Krymu przez Federację Rosyjską w sierpniu i wrześniu 2014 r., kiedy 78% respondentów obawiało się o bezpieczeństwo Polski (Komunikat, 38/2022, s. 3).

Pomimo, że w ciągu siedmiu miesięcy trwania wojny obawa respondentów o bezpieczeństwo stopniowo malała, jednak w październiku 2022 r. nadal utrzymywała się na wysokim poziomie, gdy 70% badanych uważało, że konflikt na Ukrainie stanowi realne zagrożenie (zob. wykres 4). Wraz ze spadkiem poczucia zagrożenia odnotowano w pierwszej połowie września wzrost liczby osób przekonanych, że nie rozprzestrzeni się on na inne państwa (53%), jest to „13-punktowy wzrost w stosunku do pomiaru z lipca. Jeszcze w maju przeważały głosy przeciwnie, jednak w ostatnim badaniu odsetek osób przewidujących eskalację konfliktu wyniósł tylko 20% (wobec 40% w maju). Z kolei odsetek respondentów niemających na ten temat zdania utrzymuje się przy każdym pomiarze w okolicach 30%” (Komunikat, 123/2022, s. 3).

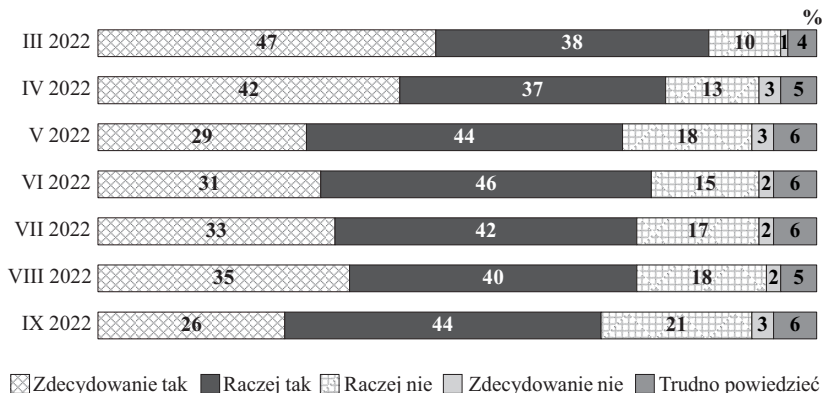
Kwestią, w sprawie której większość Polaków nie zmieniła zdania (od kwietnia do września 2022 r.) był stosunek do Rosji i zaistniałego konfliktu. Wg 60% badanych walkę z Rosją należało kontynuować i nie iść wobec niej

Wykres 3. Poczucie zagrożenia bezpieczeństwa Polski

Źródło: Komunikat z badań nr 79/2022, *O bezpieczeństwie państwa i kwestiach związanych z obronnością*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2022, s. 2.

Wykres 4. Poczucie zagrożenia bezpieczeństwa Polski wynikające z eskalacji wojny na Ukrainie

Źródło: Komunikat z badań nr 123/2022, *Polacy o wojnie na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, październik 2022, s. 2.

na żadne ustępstwa. We wrześniu 84% było też przekonanych, że wojna będzie trwała jeszcze co najmniej kilka miesięcy. W ocenie zagrożenia, jakie

ona stanowi istotne jest również badanie z przełomu lutego i marca, gdy większość respondentów postrzegala wojnę w Ukrainie jako konflikt zagrażający nie tylko bezpieczeństwu Polski, ale również Europy (84%) i świata (75%). Takiej ocenie sprzyjały wypowiedzi liderów państw i polityków, którzy w swych wystąpieniach podkreślali, że Ukraina walczy również o bezpieczeństwo Polski, państw bałtyckich i Europy Środkowo-Wschodniej, całej Europy, a nawet szerzej – wartości demokratycznych¹. Deklarowane poczucie zagrożenia nie było zatem wynikiem indywidualnych odczuć respondentów, ale szerszej oceny zaistniałego konfliktu i narracji jaka towarzyszyła i towarzyszy eskalacji działań zbrojnych. Jako winnego wybuchu wojny 67% pytaných Polaków wskazało W. Putina, a 18% rosyjskie elity polityczne. Całe społeczeństwo rosyjskie wymieniało 5% ankietowanych, tylko 1% sądził, że winna jest Ukraina i 3%, że państwa zachodnie (Komunikat, 114/2022, s. 6). Należy jednak zauważyć, że zdaniem ponad połowy badanych (56%) większość Rosjan popiera inwazję na Ukrainę.

Podobnie jak w 2014 r., Polacy opowiedzieli się za sankcjami dla Rosji oraz pomocą społeczności międzynarodowej dla Ukrainy. Co jest istotne, nastąpił wysoki wzrost poparcia, w porównaniu do roku 2014, dla

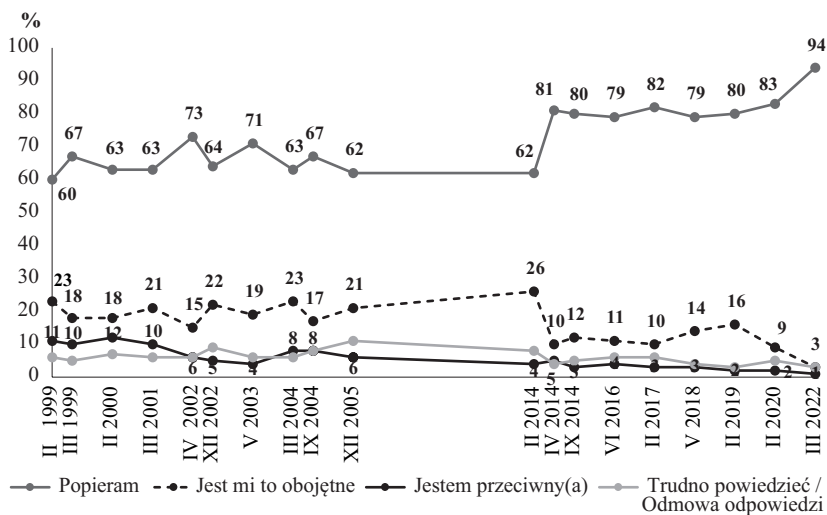
¹ Zob. m.in.: R. Metsola, *Ukraina należy do Europy. Ukraińcy walczą dziś za nas*, 29.07.2022, <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/roberta-metsola-ukraina-nalezy-do-europy/>, 29.10.2022; „*Ukraina walczy także o naszą wolność i bezpieczeństwo Europy*”. *Konferencja przewodniczących parlamentów UE w Słowenii*, 29.03.2022, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/v4Komunikat.xsp?documentId=D-95D14842B184877C12588140048B266&term=9>, 29.10.2022; A. Bartkiewicz, *Morawiecki: Polska jest bezpieczna. Ukraina walczy o wolność Europy*, „*Rzeczpospolita*” z dnia 24.02.2022, <https://www.rp.pl/polityka/art35751581-morawiecki-polska-jest-bezpieczna-ukraina-walczy-o-wolnosc-europy>, 29.10.2022; *Ukraina walczy o naszą wolność*, „*Dziennik Gazeta Prawna*” z dnia 12.09.2022, <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/8534123,ukraina-walczy-o-nasza-wolnosc.html>, 29.10.2022; *Premierzy państw bałtyckich: szybka dostawa broni ciężkiej do Ukrainy jest niezbędna*, „*Business Insider*” z dnia 22.04.2022, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/premierzy-panstw-baltyckich-szybka-dostawa-broni-ciezkiej-do-ukrainy-jest-niezbiedna/ygk0s3>, 29.10.2022; B. Bodalska, *Prezydenci państw bałtyckich i Polski w Kijowie: Stoimy u waszego boku, Ukraina wygra*, 14.04.2022, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/polska-litwa-lotwa-estonia-ukraina-rosja-duda-karis-levits-nauseda-zelenski/>, 29.10.2022; *Zelenski o walce z Rosjanami: Byczołgi nie ruszyły na Warszawę i Pragę, rakiety nie uderzały w Finlandii*, <https://www.tvp.info/63775765/prezydent-zelenski-wojne-trzeba-wygrac-na-ukrainie-by-rosyjskie-czolgi-nie-ruszyly-na-warszawe-i-prage>, 29.10.2022; *Rosja-Ukraina. Prezydent Andrzej Duda i Gitanas Nauseda w Kijowie. Zelenski: wielcy przyjaciele*, 23.02.2022, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2022-02-23/rosja-ukraina-spotkanie-zelenskigo-z-duda-i-nauseda/>, 29.10.2022.

takich działań jak: wywieranie nacisków dyplomatycznych (91%), udzielanie Ukrainie pomocy finansowej (93%), dostarczanie Ukrainie sprzętu wojskowego i uzbrojenia (90%) oraz wysłanie oddziałów wojskowych na Ukrainę, które by brały udział w walkach (30%). Nową kategorią w proponowanych działaniach była całkowita izolacja polityczna i gospodarcza Rosji od Zachodu (91%) (Komunikat, 38/2022, s. 7). To w związku z nią należy rozpatrywać stosunek Polaków do blokady importu rosyjskiego gazu i ropy przez UE, którą popierało 80% respondentów, z czego 76% podtrzymywało swoją decyzję nawet w sytuacji, gdyby miało to spowodować wzrost cen tych surowców (Komunikat, 54/2022, s. 5). W ramach protestu przeciwko eskalacji wojny Polacy deklarowali również, że należy bojkotować: rosyjskie produkty (80%), zachodnie firmy, które nie wycofały się z Rosji po wybuchu konfliktu (72%), rosyjską sztukę (44%), a także nie dopuszczać rosyjskich sportowców do zawodów międzynarodowych (58%) (Komunikat, 114/2022, s. 8).

Jako wyraźny przejaw wsparcia dla Ukrainy należy traktować poparcie zdecydowanej większości Polaków dla jej członkostwa w UE i NATO. W marcu 2022 r. 90% badanych twierdziło, że Ukraina powinna zostać członkiem UE, z czego 60% opowiadało się za jak najszybszą akcesją. W przypadku członkostwa w NATO opowiedziało się za nim 88% ankietowanych, w tym 58% za jak najszybszym procedowaniem przystąpienia do struktur Sojuszu (Komunikat, 38/2022, s. 11). Uwagę należy zwrócić również na ocenę działań społeczności międzynarodowej w zakresie pomocy Ukrainie, wg 50% respondentów, pytanym na przełomie marca i kwietnia, działania te były wystarczające, przeciwnego zdania było 44%. W zakresie wsparcia militarnego „społeczne oceny działań NATO wobec wojny na Ukrainie nie są jednoznaczne. Blisko połowa ankietowanych (47%) uznaje je za zbyt ostrożne. Niewiele mniejsza grupa (41%) uważa jednak działania sojuszu za odpowiednie. Tylko bardzo nieliczni (3%) oceniają je jako zbyt daleko posunięte. [...] Ponad dwie trzecie ogółu badanych (68%) popiera przekazywanie przez NATO Ukrainie broni ofensywnej, takiej jak czołgi i samoloty bojowe” (Komunikat, 54/2022, s. 7–8).

Konflikt w Ukrainie spowodował też istotny wzrost akceptacji polskiego społeczeństwa dla obecności Polski w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Gwałtowny wzrost aprobaty w tej kwestii nastąpił w 2014 r., a pogłębił się w 2022 r., a więc w sytuacjach, gdy dochodziło do ataku i eskalacji wojny w Ukrainie (zob. wykres 5). Wskaźnik poparcia dla polskiego członkostwa w NATO był w marcu 2022 r. najwyższy od momentu przystąpienia do Sojuszu i wynosił 94%.

Wykres 5. Stosunek Polaków do przynależności Polski do NATO

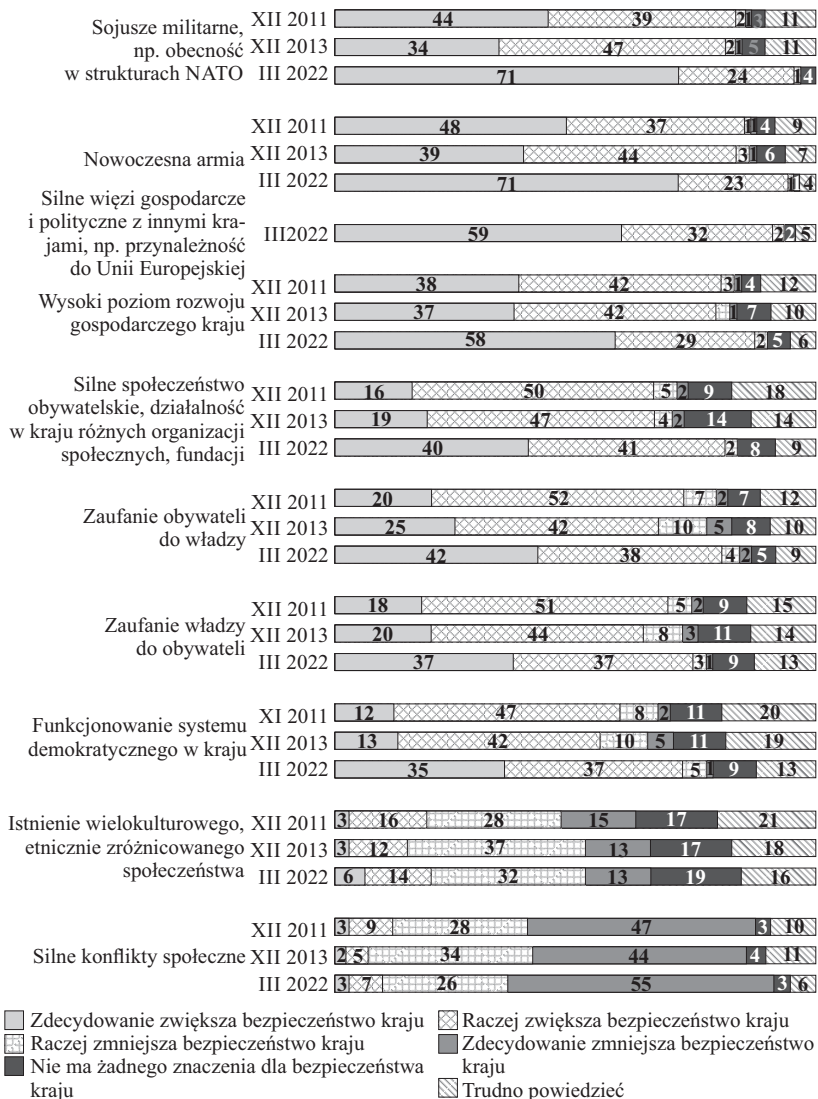
Źródło: Komunikat z badań nr 40/2022, *Stosunek do NATO i obecności wojsk sojuszników w Polsce*, CBOS, Warszawa, marzec 2022, s. 3.

Z tak wysokim wskaźnikiem poparcia dla obecności Polski w NATO koresponduje wzrost liczby osób przekonanych, że organizacja w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa Polski zaangażuje się w jej obronę. Wydaje się, że łączyć to należy z tym, że „W trakcie inwazji Rosji na Ukrainę wielokrotnie można było usłyszeć zapewnienia oficjalnych przedstawicieli innych państw Sojuszu, z prezydentem Stanów Zjednoczonych Joe Bidenem na czele, że NATO będzie bronić każdego cala terytorium należącego do państw Sojuszu. Poczucie pewności Sojuszu Północnoatlantyckiego jest obecnie wśród Polaków na rekordowo wysokim poziomie (monitorujemy je od 2014 roku). W marcu br. ponad cztery piąte (81%) badanych uważa, że w tej chwili Polska może być pewna zaangażowania sojuszników w ewentualną obronę naszych granic (z czego 29% to zdecydowanie o tym przekonani), natomiast co dziesiąty respondent (10%) jest przeciwnego zdania, a 9% nie potrafi zająć stanowiska w tej kwestii” (Komunikat z badań nr 40/2022, s. 4–5).

Analogicznie jak w grudniu 2013 r., również w marcu 2022 r. jako najważniejsze filary bezpieczeństwa państwa ankietowani w pierwszym rzędzie wskazali członkostwo w NATO (95%) oraz nowoczesną armię (94%), jednak we wszystkich wymienionych w ankiecie kategoriach w stosunku

do roku 2013 odnotowano zwiększenie liczby respondentów przekonanych, że czynniki te zwiększają bezpieczeństwo Polski (zob. wykres 6).

Wykres 6. Filary bezpieczeństwa państwa (w %)

Źródło: Komunikat z badań nr 48/2022, *Od czego zależy bezpieczeństwo kraju?*, CBOS, Warszawa, marzec 2022, s. 2.

Zakończenie

Wojna w 2014 r. niewątpliwie przyczyniła się do zwiększenia wśród Polaków poczucia zagrożenia bezpieczeństwa państwa, co przełożyło się na przekonanie, że w celu jej powstrzymania należy udzielić Ukrainie szeroko rozumianego wsparcia. Polacy dostrzegli też rolę i potencjał społeczności międzynarodowej w rozwiązaniu zaistniałego konfliktu oraz istotę stosowanych nacisków na Rosję. Jednak dopiero eskalacja agresji w 2022 r. zaostriżyła społeczną ocenę działań podjętych w celu wsparcia Ukrainy, ich skuteczności oraz skali. Ewolucja poglądów Polaków charakteryzowała się przede wszystkim zwiększeniem poparcia społecznego dla zaistniałych już w 2014 r. rozwiązań, działań i sankcji oraz zaangażowania w proces pomocy społeczności międzynarodowej. Pełnowymiarowa agresja Rosji w znacznym stopniu przełożyła się na pogłębienie akceptacji społecznej w zakresie pomocy Ukrainie oraz wzmocnienie przekonania o konieczności podejmowania trudnych decyzji, których koszty będzie ponosić nie tylko Ukraina, ale również państwa ją wspierające (np. kryzys energetyczny). W wyniku wojny Polacy utwierdzili się też w przekonaniu, że poziom bezpieczeństwa państwa zależy również od wsparcia międzynarodowego m.in. poprzez obecność w organizacjach takich jak NATO, ale także rozwój gospodarczy i międzynarodową współpracę w tym zakresie. Reasumując eskalacja wojny nie zmieniła poglądów Polaków, spowodowała jednak, że dominujące opinie respondentów wyrażone w 2014 r. uzyskały większe poparcie społeczne, a także, co istotne, znalazły odbicie w postawach i działaniach w formie rzeczywistego wsparcia udzielanego zarówno uchodźcom, jak i tym Ukraincom, którzy pozostali w Ukrainie w 2022 r.

Interesy konkurencyjne: Autorka oświadczyła, że nie istnieje konflikt interesów.

Competing interests: The author has declared that no competing interests exists.

Wkład autorów

Konceptualizacja: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Analiza formalna: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Metodologia: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Opracowanie artykułu – projekt, przegląd i redakcja: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Authors contributions

Conceptualization: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Formal analysis: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Methodology: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Writing – original draft, review and editing: Katarzyna Maciejewska-Mieszkowska

Bibliografia

Literatura:

- Kitler W. (2011), *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa.
- Kleczkowska A. (2015), *Wojna hybrydowa – uwagi z perspektywy prawa międzynarodowego publicznego*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 2.
- Koziej S. (2006), *Między piekłem a rajem. Szare bezpieczeństwo na progu XXI wieku*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- Skoneczny Ł., *Wojna hybrydowa – wyzwanie przyszłości? Wybrane zagadnienia*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego: Wojna hybrydowa” Wydanie specjalne.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2008), red. J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski, AON, Warszawa.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa* (2020), red. J. Pawłowski, B. Zdrodowski, M. Kuliczkowski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.
- Sulowski S. (2009), *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 1.
- Wiśniewski B. (2013), *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno.
- Wojtaszczyk K. (2009), *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przeгляд Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 1.

Zasoby internetowe:

- Bartkiewicz A. (2022), *Morawiecki: Polska jest bezpieczna. Ukraina walczy o wolność Europy*, „Rzeczpospolita” z dnia 24.02.2022, <https://www.rp.pl/polityka/art35751581-morawiecki-polska-jest-bezpieczna-ukraina-walczy-o-wolnosc-europy>, 29.10.2022.
- Bodalska B., *Prezydenci państw bałtyckich i Polski w Kijowie: Stoimy u waszego boku, Ukraina wygra*, 14.04.2022, <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/polska-litwa-lotwa-estonia-ukraina-rosja-dudakaris-levits-nauseda-zelenski/>, 29.10.2022.

- Drabik P., *Biden podał szczegóły możliwej inwazji na Ukrainę. Padła konkretna data*, 11.02.2022, <https://wiadomosci.radiozet.pl/Swiat/Polityka/Biden-podal-szczegoly-mozliwej-inwazji-na-Ukraine.-Padla-konkretna-data>, 29.10.2022.
- Metsola R., *Ukraina należy do Europy. Ukraińcy walczą dziś za nas*, 29.07.2022, <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/roberta-metsola-ukraina-nalezy-do-euro-py/>, 29.10.2022.
- Premierzy państw bałtyckich: szybka dostawa broni ciężkiej do Ukrainy jest niezbędna*, „Business Insider” z dnia 22.04.2022, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/premierzy-panstw-baltyckich-szybka-dostawa-broni-ciezkiej-do-ukrainy-jest-niezbedna/ygk0s3>, 29.10.2022.
- Rosja-Ukraina. Prezydent Andrzej Duda i Gitanas Nauseda w Kijowie. Zielenski: wielcy przyjaciele*, 23.02.2022, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2022-02-23/rosja-ukraina-spotkanie-zelenskigo-z-duda-i-nauseda/>, 29.10.2022.
- SG, https://twitter.com/Straz_Graniczna?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1543113766287581184%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2F300gospodarka.pl%2Fnews%2Fuchodzczy-z-ukrainy-w-polsce-liczba, 29.10.2022.
- Ukraina walczy o naszą wolność*, „Dziennik Gazeta Prawna” z dnia 12.09.2022, <https://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/8534123,ukraina-walczy-o-nasza-wolnosc.html>, 29.10.2022.
- Ukraina walczy także o naszą wolność i bezpieczeństwo Europy*, 29.03.2022, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/v4Komunikat.xsp?documentId=D-95D14842B184877C12588140048B266&term=9>, 29.10.2022.
- Zelenski o walce z Rosjanami: By czołgi nie ruszyły na Warszawę i Pragę, rakiety nie uderzały w Finlandii*, 6.10.2022, <https://www.tvp.info/63775765/prezydent-zelenski-wojne-trzeba-wygrac-na-ukrainie-by-rosyjskie-czolgi-nie-ruszyly-na-warszawe-i-prage>, 29.10.2022.

Komunikaty:

- Komunikat z badań nr 114/2022, *Polacy o wojnie na Ukrainie i Rosjanach*, CBOS, Warszawa, wrzesień 2022.
- Komunikat z badań nr 119/2014, *Konflikt ukraiński i wojna handlowa z Rosją*, CBOS, Warszawa, sierpień 2014.
- Komunikat z badań nr 123/2022, *Polacy o wojnie na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, październik 2022.
- Komunikat z badań nr 134/2014, *Czy zaangażowanie społeczności międzynarodowej w rozwiązanie konfliktu ukraińskiego jest wystarczające?*, CBOS, Warszawa, październik 2014.
- Komunikat z badań nr 144/2014, *Zainteresowanie sytuacją na Ukrainie i poczucie zagrożenia w październiku*, CBOS, Warszawa, październik 2014.
- Komunikat z badań nr 164/2014, *Poczucie zagrożenia i zainteresowanie sytuacją na Ukrainie*, CBOS: Warszawa, grudzień 2014.

- Komunikat z badań nr 18/2014, *Opinie o bezpieczeństwie narodowym*, CBOS, Warszawa, luty 2014.
- Komunikat z badań nr 21/2014, *Stosunek do protestów na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, luty 2014.
- Komunikat z badań nr 35/2014, *Polacy o sytuacji na Ukrainie w czasie krymskiego kryzysu*, CBOS, Warszawa, marzec 2014.
- Komunikat z badań nr 38/2022, *Polacy wobec rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, CBOS, Warszawa, marzec 2022.
- Komunikat z badań nr 4/2015, *Wydarzenie roku 2014 w Polsce i na świecie*, CBOS, Warszawa, styczeń 2015.
- Komunikat z badań nr 40/2022, *Stosunek do NATO i obecności wojsk sojusznicznych w Polsce*, CBOS, Warszawa, marzec 2022.
- Komunikat z badań nr 48/2022, *Od czego zależy bezpieczeństwo kraju?*, CBOS, Warszawa, marzec 2022.
- Komunikat z badań nr 54/2014, *O sytuacji na Ukrainie przed akcjami separatystów na wschodzie*, CBOS, Warszawa, kwiecień 2014.
- Komunikat z badań nr 54/2022, *Polacy o wsparciu dla walczącej Ukrainy*, CBOS, Warszawa, kwiecień 2022.
- Komunikat z badań nr 59/2014, *Wydarzenia na Ukrainie a poczucie zagrożenia w Europie Środkowo-Wschodniej*, CBOS, Warszawa, maj 2014.
- Komunikat z badań nr 76/2022, *Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenie przestępczością*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2022.
- Komunikat z badań nr 78/2014, *O sytuacji na Ukrainie przed wyborami prezydenckimi*, CBOS, Warszawa, maj 2014.
- Komunikat z badań nr 79/2022, *O bezpieczeństwie państwa i kwestiach związanych z obronnością*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2022.
- Komunikat z badań nr 80/2014, *Sytuacja międzynarodowa i bezpieczeństwo Polski*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2014.
- Komunikat z badań nr 84/2015, *O konflikcie na Ukrainie i sankcjach gospodarczych wobec Rosji*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2015.
- Komunikat z badań nr 86/2022, *Polacy w obliczu wojny na Ukrainie*, CBOS, Warszawa, czerwiec 2022.

Escalation of the War in Ukraine as a Factor Determining a Sense of Threat to Poland's Security in the Eyes of Public Opinion

Summary

The hybrid war which began in 2014 with Russia's aggression against Ukraine became a turning point for the assessment of the threat to Poland's security. Its con-

sequences, with the annexation of Crimea and the seizure of south-eastern Ukraine, and then the escalation of the conflict into a full-scale war, had a fundamental impact on the involvement of Poles in helping Ukraine. The aim of the article is to show the evolution of Poles' opinions regarding Poland's security and the related support for Ukraine as a result of the escalation of the war in 2014 and 2022. It was assumed as a hypothesis that Russia's full-scale attack on Ukraine, which increased a sense of threat to Poland's security among Poles, translated into increased public support for tightening restrictions in relations with Russia and deepening assistance to Ukraine. As part of the research analysis, the following methods were used: descriptive, comparative and the analysis of existing data.

Key words: state security, Poles, war in Ukraine